

עיונים וביאורים במהות הימים בשבוע הבא
מאת הרה"ג ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים גינת ראובן, עמקי ראובן, מנחת ראובן ומעיינת ראובן

בענין עריכת תיקון שובבי"ם בימים טובים הכתובים במגילת תענית

תענית. וכ"ה בהשגות הראב"ד על המאור בפ"ק דמגילה.

(הנה במשנה בתענית בדף ט"ו איתא דאין גוזרין תענית ציבור בר"ח חנוכה ופורים. והנה בשלמא להחולקים על הראב"ד י"ל דלא הוזכרו הימים הכתובים במגילת תענית משום דהמשנה אזלא אליבא דהתנא דס"ל דבטלה מגילת תענית, אבל להראב"ד דלכ"ע אין גוזרין תענית ציבור בימים הכתובים במגילת תענית, למה לא הוזכרו הני ימים במשנה. עיין בספר תורת רפאל בהל' תענית סימן צ"ט שהביא קושיא זו בשם האחרונים וכתב ליישב בב' אופנים וז"ל להכי לא חשיב מג"ת משום דלא פסיקא ליה דהא איתא בתענית דף י"ח דר"נ גזר תעניתא בתריסר א"ל רבנן והא יום טוריינוס הוא א"ל יום טוריינוס בטולי בטלוהו הואיל ונהרגו בו שמעני' ואחי' אחיו, אלמא דבכל מג"ת אם לאחר זמן אירע בו ביום איזה צרה ר"ל, הצרה מבטלת החשיבות מיו"ט שלו ומותר לגזור בו תענית על הציבור וכו', הנה מצאתי שהראב"ד ז"ל בעצמו בהשגותיו לבעה"מ ז"ל סוף פסחים הרגיש בזה וז"ל כמו שאמרו במס' תענית אין גוזרין תענית בתחילה בר"ח חנוכה ופורים ואם התחילו אין מפסיקין וכ"ש בשאר הימים של מג"ת ומשום הפסקה נקט הנך וכו', הרי דמתרין דלהכי נקט ר"ח חנוכה ופורים לאשמעינן דאפילו בהני אין מפסיקין, אבל ה"ה בכל מג"ת אין גוזרין תענית על הציבור יעו"ש, ונ"ל להוסיף ע"ד הראב"ד ז"ל דבמשנה שם איתא אמר ר"מ וכו' משמע דרבנן דפליגי על ר"ג ס"ל דמפסיקין וכו', וא"כ נוכל לומר דלהכי קתני במשנה ר"ח חנוכה משום דבהני דוקא פליגי ר"ג וחכמים. עכ"ל. הנה לפי הראב"ד עוד צ"ב, דאיך אנו עושים תענית ציבור ב"ג אדר, הרי י"ג אדר הוא יום ניקנור" כדכתיב

דאיתא וז"ל השתא מיהת נבא לחלוקה מוכרחת בחלוף הזמנים בדרך קצרה, כי אמנם שבת וי"ט ותוספת שלפניהם בכלל הם קדש קדשים ופירושו קדש גמור דהיינו קדש שבקדש, ואחריו ימשוך חולו של קדש פי' החול שבקדש שגם הוא קדש קל כגון ר"ח וחש"מ שיש בהם קרבן מוסף, ודומה להם קצת גם כן תוספת של מוצאי שבת קראוהו בזהר חולו של שבת, ואחריהם קדש שבחול כגון חנוכה ופורים ט"ו בשבט וט"ו באב שכלן חול ואין בהם קרבן מוסף ולא אסור מלאכה כלל אלא מנהג במקצתן וריח קדושה שבהם מובלעת בחול, ובכללן שנות השמטה והיובל שאין בהם אסור אלא בעבודה שבקרקע אין עוד רק ימות החול, עכ"ל, ומבואר דימים טובים הכתובים במגילת תענית הם דומים בזה לט"ו בשבט, דהא מבואר דחנוכה ופורים הם דומים לט"ו בשבט, וימים טובים הכתובים במגילת תענית הם דומים לחנוכה ופורים כדאיתא להדיא במס' ר"ה דף י"ח.]

והנה יל"ע האם מותר לעשות כהמנהג הנ"ל בכל הני ימים הכתובים במגילת תענית. והנה לכאורה היינו אומרים דלית בזה שום נידון, דכיון דקיי"ל דבטלה מגילת תענית א"כ פשיטא דמותר להתענות תענית שובבי"ם רגיל בהני ימים.

אבל אפשר דזה אינו, דהנה עיין בטור באו"ח סי' תקע"ג דאיתא וז"ל הלכתא בטלה מגילת תענית שכל הימים הכתובים במגילת תענית שלא להתענות בהם מותר להתענות בהם חוץ מבחנוכה ופורים וכתב הראב"ד דדוקא יחיד יכול להתענות בהן אבל צבור אסורין לגזור תענית בהן. עכ"ל. הרי דהראב"ד סובר דגם בזה"ז דאין לגזור תענית ציבור בימים הכתובים במגילת

הנה בהרבה מקומות קדושות נוהגים להתאסף פעם בשבוע בימי שובבי"ם, והרבה אינשי מתענים בו ביום, (ופודים פ"ד תעניות), ומתפללים מנחה ואומרים תפילת עננו להרש"ש בשומע תפילה, עכ"פ בחזרת הש"ץ.

הנה עיין בפ"י דמגילת תענית דכתיב בעשרין ותמניא בטבת יתבת כנשתא על דינא, ועיין בפ"י דמגילת תענית דכתיב בתרין בשבט יום טב דלא למספד וכו' מת ינאי המלך וכו' בעשרין ותריין בה בטלת עבדתא דאמור סנאה להיתאה להיכלא דלא למספד וכו' בעשרין ותמניא בה אתנטיל אנטיוכוס מלכא מן ירושלם.

הרי דכ"ח טבת ב' שבט כ"ב שבט וכ"ח שבט הם ימים טובים דמגילת תענית. והנה כל הני ימים יכולים לחול בימי שובבי"ם. ואף דלפעמים כ"ח שבט חל אחרי גמור ימי שובבי"ם, אבל הא מיהא הוא יכול לחול בתוך ימי שובבי"ם כגון היכא שהשבת האחרון דשובבי"ם חל בכ"ט שבט. [הנה יש מ"ב ימים בשובבי"ם. והנה פרשת שמות ופרשת משפטים, הפרשה הראשונה והפרשה האחרונה דפרשיות שובבי"ם, מתחילים עם המילה "ואלה", והאי מילה ואל"ה עולה מספר מ"ב כמנין הימים דשובבי"ם. וי"ל דהמ"ב ימים נרמזו ב"ואלה", כי יש ד' סוגי ימים בכלל המ"ב ימים. ד"ו" הוא כנגד הו' שבתות שחלים בשובבי"ם, "א" הוא כנגד יום אחד דראש חודש שחל בשובבי"ם, "ל" הוא כנגד הימים שאינם ימים טובים, ו"ה" הוא כנגד ימים טובים שחלים בשובבי"ם, דהיינו ט"ו בשבט וד' ימים טובים דמגילת תענית כנ"ל, וא"ש לומר דט"ו בשבט וימים טובים הכתובים במגילת תענית הם דומים להדדי, ושפיר יש לכללם בהדי הדדי, דעי' בכתבי הרמ"ע מפאנו מאמר שבתות ה' ח"ב

במגילת תענית. עיין בר"ן בספ"ב דמס' תענית שהביא דהראב"ד עצמו הקשה קושיא זו, ותיירץ דתענית אסתר אינו דומה לשאר תעניות דזכרון הוא לנס שנעשה בו ועוד שיש לנו סמך בכתוב שאמר וכאשר קימו על נפשם דברי הצומות לומר שכשם שקבלו עליהם לעשות יו"ט כך קבלו עליהם דברי הצומות וזעקתם כלומר לעשות תענית בכל שנה ושנה. עכ"ל. וכ"ה בריטב"א על מס' תענית דף י' ע"א בדעת הראב"ד וז"ל יום שלפני פורים אינו כשאר תענית לדחותו כי זכר לנס שנעשה בו הוא, ועוד שכבר קבלו עליהם בימי מרדכי ואסתר, כדכתיב ואשר קיימו על נפשם ועל זרעם דברי הצומות וזעקתם, שפירושו כי כשקבלו עליהם ענין ימי הפורים כך קיימו עליהם ענין הצומות שבזמן ההוא וכו' ומה שמנו יום ניקנור בכלל ימים טובים אינו אלא לענין הספד אבל בתענית ודאי מותר, שכבר היה נגזר בו מקודם. עכ"ל.)

[ועי' בספר דרך ה' ח"ד פ"ז בעבודה הזמניית דאיתא וז"ל ושרש כלם הוא סדר שסדרה החכמה העליונה, שכל תיקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מהזמנים, בשוב תקופת הזמן ההוא, יאיר אור מעין האור הראשון, ותחודש תולדת התיקון ההוא במי שקבלו, והנה על פי זה נצטוונו בחג בכל הענינים שנצטוונו לזכר יציאת מצרים, כי בהיות התיקון ההוא תיקון גדול מאד שנתקנו בו וכמש"ל, הוקבע שבשוב תקופת הזמן ההוא יאיר עלינו אור מעין האור שהאיר אז, ותחודש בנו תולדת אותו התיקון, ועל כן נתחייב באותם הענינים כלם, ועל דרך זה חג השבועות למתן התורה, וחג הסוכות לענין ענני הכבוד, אע"פ שאינו אותו הזמן בפרט, אלא שקבעה התורה חג זה לזכרון ענין זה, וכמש"ל, כי בסוכות הושבתי וכו', וכן חנוכה וכן פורים, ועל דרך זה היו כל ימי מגילת תענית, אלא שנתבטלו מפני שלא היו ישראל יכולים לעמוד בהם, ונפטרו מהיות עושים זכר להם והתעוררות לאור המאיר. עכ"ל. הרי מבואר שעדיין יש "אור המאיר" בהימים הכתובים במגילת תענית, ולפ"ז יש לומר כשיטת הראב"ד, דאע"ג דתו ליכא איסור להתענות תענית יחיד בהני ימים, היינו משום שאין חיוב לעשות זכר להני ימים, אבל אין לעשות תענית ציבור, דתענית ציבור קְשָנָה מהות היום. (והרי הרמח"ל כתב ד"נפטרו מהיות עושים זכר להם והתעוררות לאור המאיר", ולכאורה מדוייק דאם עושים זכר והתעוררות לאור המאיר דשפיר חשיב שעשה זכר לאותו נס, וא"כ

איך שייך לעשות תענית ציבור, הרי אפשר שיש מי שירצה לעשות זכר להנס בהאי יום.) ועיין במס' תענית דף יב ע"א דאיתא אמר רב חסדא כל תענית שלא שקעה עליו חמה לאו שמייה תענית מיתבי אנשי משמר מתעניין ולא משלימין התם לצעורי נפשייה בעלמא הוא תא שמע דאמר רבי אליעזר ברבי צדוק אני מבני בניו של סנאב בן בנימין ופעם אחת חל תשעה באב להיות בשבת ודחינהו לאחר השבת והתענינו בו ולא השלמנוהו מפני שיום טוב שלנו הוא התם נמי לצעורי נפשייה בעלמא הוא. ועיי"ש בתוס' ד"ה התם דאיתא וז"ל התם לצעורי נפשייה בעלמא ואע"ג דאמרינן משחרב בית המקדש בטלה מגילת תענית והאי עובדא דרבי אליעזר בר צדוק היה לאחר חורבן דאי קודם החורבן אמרינן כיון שיש שלום אין שם גזירות המלכות האי תנא סבר דלא בטלה. עכ"ל. ועיין בט"ז באו"ח סי' תקס"ב ס"ק ג' שכתב ליישב קושיית התוס' באופ"א וז"ל דתענית שהוא בתורת תענית בטל האיסור מה שגזרו במגילת תענית דלא להתענות ביו"ט אבל קבלת צער בעלמא לא היה נאסר מעולם וע"כ לא היה בכלל הביטול כנלע"ד. עכ"ל. ועיי"ש ביד אפרים שביאר דברי הט"ז וז"ל עד כאן לא אמרו שביטלו אלא שחזר והותר מה שהיה אסור עד עתה כגון תענית שהיה אסור להתענות ביום טוב הכתוב במגילת תענית ושוב חזר והותר אבל מכל מקום לא ביטלו היום טוב עצמו והלכך לענין קבלת צער כגון תשעה באב שנדחה זה אינו בכלל תענית ולא נכנס בכלל איסור הכתוב שם עד שיוצדק לומר שביטלו אותו ולפי זה היינו צריכין לומר שהיום טוב עצמו בטל ובאמת זה אינו דלא קאי רק על איסור תענית אבל קבלת צער מעיקרא לא נאסר ואם כן אף שבטלו האיסור מכל מקום מי שרוצה להקל בענין קבלת צער מחמת יום טוב שלו שפיר יש להקל שהיום טוב עצמו לא בטל לגמרי ולכך לא השלים מחמת היום טוב שלו. עכ"ל. הרי מבואר דהימים טובים דמגילת תענית לא נתבטלו בעצמותם, ורק שאין חיוב להשתייך להני ימים טובים, ולכן לית בהו איסור תענית, אבל מי שמשתייך להימים טובים שפיר משתייך לימים טובים שעדיין קיימים, והיינו כמוש"כ ע"פ דברי הדרך ד'. (והנה לפ"ז יל"ע לגבי מי שמתענה תעניות רצופות, ורוצה לעשות זכר והתעוררות לאור המאיר בהימים הכתובים במגילת תענית, דאפשר דא"צ להתענות ולא חשיב הפסק ברציפות התעניות שלו. וצע"ע בזה למעשה. עוד אפשר לומר שמי שרוצה לעשות זכר

והתעוררות לאור המאיר בהימים הכתובים במגילת תענית, שאף שיש לו להתענות אבל לא ישלים התענית, דומיא להני שהתענו ולא השלימו כדאיתא במס' תענית כנ"ל, ועי' גם בשו"ע או"ח סימן תקנ"ט ס"ט דאיתא וז"ל ט' באב שחל להיות בשבת ונדחה ליום ראשון בעל ברית מתפלל מנחה בעוד היום גדול ורוחץ ואינו משלים תעניתו לפי שיום טוב שלו הוא, עכ"ל, וא"כ אין הפסק ברציפות התעניות כיון דמתענה עד זמן מנחה כדאיתא בכף החיים או"ח סי' ר"מ ס"ק ו', ואפ"ה אין הני תעניות נמנים במנין התעניות שלו כיון דאינו משלים התענית. וצע"ע בזה למעשה. נמצא דיל"ע לגבי מי שהוא באמצע מ' או פ"ד תעניות רצופות לשובבי"ם ופגע בימים הכתובים במגילת תענית ורוצה לעשות זכר והתעוררות לאור המאיר בהאי יום, מהו ההנהגה הראוי', האם יתענה תענית גמורה כיון דהוא באמצע תעניות רצופות ומגילת תענית בטלה, או האם א"צ להתענות דהוא יכול לקבוע זכר והתעוררות לאור המאיר בהאי יום וממילא לא חשיב הפסק ברציפות התעניות, או האם יתענה ולא ישלים. ונראה דלמעשה אין לעשות ימים טובים הללו באמצע ימי שובבי"ם, שיש לחשוש דאית בזה חסרון כשאינו מתענה בהני ימי שובבי"ם ויפסיד רציפות תעניותיו.)

הנה עכ"פ בפשוטו לא קיי"ל כהראב"ד, דעיי"ש בס' תקע"ג בבית יוסף דאיתא וז"ל וכן המנהג שלא לדקדק כלל בימי מגילת תענית לא ליחיד ולא לציבור ויש לתמוה על רבינו ורבינו ירוחם (ני"ח ח"א קסג ע"א) שכתבו דברי הראב"ד בלא חולק עליהם ולא כתבו שאין המנהג כן. עכ"ל. והשו"ע והמ"ב שם לא הזכירו שיטה זו כלל, וא"כ להלכה לית מזה נפק"מ.

אולם עי' במ"ב בריש סי' תרפ"ו דאיתא לגבי חנוכה ופורים וז"ל מותר להתענות לפנייהם ולאחרייהם וכן בהספד שרי וב"ח כתב דבחנוכה אסור להתענות לפניו, וכן הוא ג"כ דעת הפר"ח, והנה יש נוהגים להתענות לפני חנוכה תמורת ער"ח ואין לשנות מנהגם אבל לכתחלה לא ינהוג כן ועכ"פ אסור לגזור בו תענית צבור וכן יום ראשון דאחר חנוכה אף דיחיד מותר להתענות בו תענית צבור אסור לגזור בו. עכ"ל. הרי מבואר דאף דמותר להתענות ביום אחרי חנוכה, אבל אסור לגזור בו תענית ציבור, וכן מבואר דאף להצד דמותר להתענות ביום שלפני חנוכה, אבל אסור לגזור בו תענית ציבור. ועיי"ש בשער הציון שציין למחצית השקל,

ועיי"ש במחצית השקל שביאר דהמקור להאי חילוק בין תענית יחיד לתענית ציבור הוא משיטת הראב"ד. וא"כ אפשר דחזינו דשפיר פוסקים למעשה או עכ"פ חוששים לשיטת הראב"ד.

ולפ"ז שפיר יש לחקור האם מותר לעשות כהמנהג הנ"ל בשבבי"ם בימים הכתובים במגילת תענית. ובשלמא תענית יחיד בודאי מותר להתענות, דהא בטלה מגילת תענית, אבל כשעושים המנהג הנ"ל אפשר דחשיב כמו תענית ציבור, ויל"ע האם מותר לעשות כן בימים הכתובים במגילת תענית.

ואין לומר דהראב"ד רק מיירי בסוג תענית ציבור שיש לו כח ב"ד, ובזה"ז לית לן האי כח, דהא המ"ב כתב כנ"ל ע"פ שיטת הראב"ד דבימים שלפני חנוכה ושל אחרי חנוכה דאסור לגזור בו תענית צבור, ומבואר דדינו של הראב"ד נוגע גם בזה"ז.

והנה בהרבה מקומות כשעושים המנהג הנ"ל קוראים ויחל והש"ץ מברך עננו בין גואל לרופא, ולכאורה מוכח דהני מקומות סוברים דהתעניות שובבי"ם חשיבי כתענית ציבור דזמנינו. ועיי" בספר טיב השובבי"ם עמ' פ"ז דאיתא וז"ל למעשה לכתחילה צריך להחמיר בזה וכן המנהג כהיום דלפני שעושין במקום תענית שובבי"ם או שאר תעניות לתשובה וכד' דמפרסמים שעושין במקום זה תענית ציבור דעל ידי זה כבר נחשב לתענית ציבור כיון שכל אחד יודע שיש עוד אנשים שמתענים א"כ הרי דעתו להיות נכלל עם הציבור ודינו כתענית ציבור לכל דבר וכש"נ. עכ"ל. ולפי הראב"ד לכאורה אסור לעשות הני תעניות בימים הכתובים במגילת תענית.

והנה אפשר דכל הענין להתענות ולאסוף לתפילות מיוחדות בשובבי"ם חשיב בגדר "חומרא", וידוע דאין לעשות חומרא היכא דאתי לידי קולא, וא"כ אף אם נימא דלא קיי"ל כשיטת הראב"ד מעיקר הדין כיון דהשו"ע והמ"ב לא הביאה בס' תקע"ג,

אבל כיון דיש שיטות שמוחמרים להראב"ד וכנ"ל, א"כ אפשר דזה חשיב "כעין קולא" להתענות ולאסוף לתפילות מיוחדות בשובבי"ם בימים הכתובים במגילת תענית, ובפרט הכא שאין זה ברור לומר דלא קיי"ל כהראב"ד מעיקר הדין, דכנ"ל דברי המ"ב בס' תרפ"ו הם כהראב"ד. וא"כ לכאורה יש לצדד למעשה דאין לציבור לעשות תענית שובבי"ם בימים הכתובים במגילת תענית.

ועיין בשו"ת ערוגת הבושם או"ח סי' ר"ה דאיתא וז"ל במג"א יש נוהגין בשנה מעוברת לקבוע תענית ביום ה' מפרשיות שובבי"ם ת"ת וכו' ונוהגין לקרות ויחל כמו בתענית ציבור אי איכא בי עשרה דיתבי בתעניתא, וצ"ע לפי מש"כ הרמ"א בס' תקס"ח דיש נוהגין להתענות יא"צ בשני אדרים, ועיי"ש במג"א דלפי דבריו שם כל מצוות שבאדר לכתחילה נהוג בשני אדרים, א"כ הה"ד ימים הכתובים במגילת תענית, א"כ אי אירע תענית שובבי"ם בי"א י"ב י"ג שבאדר ראשון דמבואר בתענית דף י"ח ע"ב דהו"ל ימים הכתובים במגילת תענית צ"ע אי יתענו, ונהי דקיי"ל בטלה מגילת תענית מ"מ שיטת הראב"ד דלענין תענית ציבור לא בטלה מגילת תענית, עיי" טור סי' תקע"ד שהסכים כן וכן משמע מסקנת המג"א לקמן סי' תרפ"ו ס"ק א' עיי"ש, מיהו לפי מש"כ השעה"מ הל' מגילה ע"ש דלא נקרא תענית ציבור אלא מה שהב"ד גוזרין בפירוש עיי"ש לאפוקי היכא דמעצמם נהגו כן, הה"ד להנהו תעניות, גם לפי מה שביארתי בס"ד בס' תקע"ד עיי"ש בלא"ה רוב הפוסקים לא ס"ל דנהוגות גם בשניהם ובשגם דהמחבר שם פסק בהדיא דלא כשיטת הראב"ד ודו"ק. עכ"ל. הרי שמעיקרא צידד לאסור להתענות תענית שובבי"ם [עם קריאת ויחל כמו בתענית ציבור] בימים הכתובים במגילת תענית משום שהשיטות הנ"ל, דהיינו שהטור והמג"א בס' תרפ"ו (שהוא המקור לדברי המשנה ברורה הנ"ל) הסכימו

להראב"ד, אלא שאח"כ הזכיר ג' צדדים להקל. והנה הצד השני להקל אינו נוגע להימים הכתובים בחודש טבת וחודש שבט. והנה לענין הצד הראשון שהזכיר להקל משום דברי השער המלך, הנה ע"פ כל מה שראינו מהמ"ב בס' תקס"ו ותרפ"ו נראה דאם קוראים ויחל ואומרים עננו בהאי אסיפה אז מוכח שהאי אסיפה סוברת דתעניות שובבי"ם הם סוג תעניות דאפשר לחשבם כתענית ציבור, ועכ"פ לשיטתם י"ל דזה נכלל בדינו של הראב"ד. ולענין הצד השלישי שהזכיר להקל משום דהשו"ע פסק דלא כהראב"ד, כבר נתבאר דאף אם נאמר כן, הא מיהא עדיין י"ל דחשיב חומרא דאתי לידי קולא להתענות עם אסיפה בהני ימים. וא"כ לכאורה עדיין יש לצדד כנ"ל דאין לציבור לעשות תענית שובבי"ם בימים הכתובים במגילת תענית.

הנה אם הציבור אינם מחמירים כנ"ל ועושים תענית שובבי"ם עם קריאת ויחל ביום כ"ב שבט, יל"ע האם יש חסרון ליחיד המחמיר להשתתף עמהם. (דעכ"פ הוא יכול לומר ולשמוע תפילת עננו להרש"ש כיון שהוא יכול לקבל תענית בעצמו, דהא לכ"ע מותר להתענות תענית יחיד.) וצ"ע בזה.

אולם יש להעיר בכל הנ"ל דהנה יש הרבה מקורות בראשונים ואחרונים שמתענים תעניות שובבי"ם ביום חמישי. והנה לפעמים [כגון בשנה זו] ראש חודש שבט וט"ו בשבט [הבעל"ט], שהם ימים האסורים בתענית, חלים ביום חמישי, ובזה דנו כל הפוסקים האם מבטלים תעניות שובבי"ם באותן שבועות לגמרי או האם מתענים ביום אחר. ויש להעיר דהפוסקים לא הזכירו כלל דבאותן שנים גם כ"ב שבט חל ביום חמישי, ולכאורה גם לגביו יש להסתפק מתי להתענות התענית שובבי"ם. ולכאורה מוכח מזה דכל הפוסקים סוברים דאין שום חסרון לעשות כהמנהג הנ"ל בימים הכתובים במגילת תענית.

בענין עריכת תיקון שובבי"ם בערב שבת

ובו מסוגל ביותר לתקן תיקון זה המדה של אותו היום בסוד הכתוב דבר יום ביומו וגם המנהג להתענות ביום השישי הוא מהדרכות של הרה"ק מהר"ם מטשערנאביל זיע"א כנודע וכן הנהיגו בניו הצה"ק לכל אנ"ש שיתענו תעניות אלו של שובבי"ם

במיוחד להאי עון. ועיין בספר טיב השובבי"ם בעמ' ס"ח דאיתא וז"ל עיין בהקדמת הריא"ז מרגליות ז"ל בהקדמתו לתיקון היסוד שכתב דמנהג זה להתענות ביום השישי בכל ימי השובבי"ם הוא מנהג קדום שכיודע יום שישי הוא מדת היסוד

הנה אף דמבואר ברוב המפרשים הנ"ל שתעניות שובבי"ם הן ביום חמישי, יש שעושים האסיפות הנ"ל בערב שבת קודש, משום דמבואר בכ"מ דיום ששי הוא כנגד מידת יסוד (עיין במעבר יבק שפתי צדק פרק י"ב), ומבואר בכ"מ דמידת יסוד קשור

ביום השישי עיי"ש. עכ"ל. ועיי"ש בעמ' ע"ט דאיתא וז"ל במה שאני נוהג כשאני עובר לפני התיבה ביום שישי בימי השובבי"ם בבית הכנסת זכרון משה אומרים שם עננו הגדול לרבינו הרש"ש זיע"א רק אחר תפילת שמו"ע ולא באמצע הברכה של שומע תפילה וכו' עיין בשו"ע סי' תקס"ב ס"א דדעתו דאם אינו משלים התענית אינו אומר עננו אולם דעת הרמ"א שאע"פ שאינו משלים התענית אומרים עננו אולם כתב הרמ"א דהיינו דוקא ביחיד אבל ש"ץ לא יאמר עננו אם אינו מתענה יום שלם עיי"ש ועיין שם בבאור הלכה ד"ה אבל שכתב בשם הפמ"ג שמסתימת לשון הרמ"א שם שסתם וכתב שהש"ץ לא יאמר עננו אלא א"כ משלמים התענית מבואר שהחזן אינו אומר עננו אפילו בשומע תפילה כיון שאינו מתענה יום שלם עיי"ש בפמ"ג שמסיים דהדבר פשוט לדינא ומטעם זה אנו נוהגים דאם מתענים יום שלם אומרים תפילת עננו בברכת שומע תפילה וכו' אבל בערב שבת כיון שאין הציבור מתענים יום שלם אין אנו אומרים עננו באמצע התפילה וכמו שפסק הביאה"ל בשם הפמ"ג אלא אומרים אותו רק אחר התפילה קודם אמירת יהו לרצון של הש"ץ. עכ"ל.

הנה עיין במ"ב בס' תי"ז ס"ק ד' דאיתא וז"ל יש שנוהגין להתענות ער"ח וכו' ויש נוהגין לעשות למנחה סדר יוה"כ קטן וכו' אם חל ער"ח ביום שבת מקדימין להתענות

ביום ה' ואם חל ביום ו' אותן שאומרים סליחות יתענו ביום ה' ואותן שאין אומרים סליחות יתענו ביום ו'. עכ"ל. הרי מבואר דאף שיש היתר להתענות בערב שבת כשזמנה של התענית היא בערב שבת, אבל אם מאריכים בסליחות בהדי התענית, כגון אם אומרים יו"כ קטן בערב ראש חודש, אז אין להתענות בערב שבת, אף דזמן התענית היא בערב שבת. ועיין במדרש תנחומא בראשית אות ג' דאיתא אם חל י"ד אדר להיות באחד בשבת אסור להתענות בשבת ובערב שבת נמי אסור מפני טורח שבת אלא מקדימין ומתענין בחמישי שהוא אחד עשר באדר ואם חל ארבעה עשר בשבת אסור להתענות בע"ש מפני טורח שבת שעיקר תענית סליחות ורחמים הוא ואתי לאימנועי מכבוד שבת וכבוד שבת עדיף מאלף תעניות דכבוד שבת דאורייתא ותענית דרבנן ואתי כבוד שבת דאורייתא ודחי תענית דרבנן אלא מקדימין ומתענין בחמישי בשבת שהוא י"ב. הרי מבואר דאין מתענים בערב שבת אף כשערב שבת הוא זמנה של תענית אסתר משום ש"עיקר תענית סליחות ורחמים הוא".

הנה לפ"ז לכאורה נמצא דאם אומרים סדר הסליחות דשובבי"ם אז אין לעשות כהמנהג הנ"ל בערב שבת, אף אם יום ששי חשיב זמנן דתעניות שובבי"ם. ויש להסתפק אי אמירת עננו הגדול להרש"ש חשיב ד"מאריכים ברחמים". וצע"ע לדינא.

(ועי' בנימוקי או"ח סי' תרפ"ה דאיתא וז"ל נהגו כמה מהצדיקים הקדושים מתלמידי תלמידי רבינו הבעש"ט זי"ע להתענות בשובבי"ם ביום עש"ק שהוא יום השישי כנגד מדת היסוד ויש שטועמים בעת הדלקת נרות ש"ק איזו דבר כדי שלא יכנסו לשבת כשהוא מעונה, עי' מדרש תנחומא בראשית פ"ג וכו', ויש שמתענים עד הלילה בשעת הקידוש וכבר כתבנו בעה"י בחי' שער יששכר מאמר צום העשירי בחדש טבת כי יש להם על מה שיסמוכו המתענים בשובבי"ם גם עד הלילה ליל ש"ק כנז' כיון שהוא רק כתענית יחיד שאין עושים אצלינו בצבור כנ"ל ולתשובה לחסידים ואנשי מעשה וכבר כתב בשו"ע הל' שבת סי' רפ"ח ס"ב שכמה חסידים ואנשי מעשה שהתענו בשבת וכו"כ השל"ה הקדוש ומכ"ש דלהתענות בעש"ק ליכנס בשעה קלה לליל ש"ק בתענית שאינו עינוי לחסידים ואנשי מעשה מביני מדע בודאי מצוה ומותר לכתחלה כמו שביארתי שם בארוכה ועיין בט"ז להלן סי' תרפ"ו ס"ק ב' שכתב ג"כ החילוק בין אנשי יחיד סגולה שמתענים בערב שבת כנ"ל דלא הוי כמתענה בשבת משום דלעומת זה יאכלו בתאוה טפי בליל שבת משא"כ לרוב העולם הוי עינוי. עכ"ל. ועיין בדרכי חיים ושלוש אות תתכ"ט. הרי מבואר מכל זה דבעל המנחת אלעזר שהוא מהמתירים להתענות ולהשלים תעניות שובבי"ם ביום ששי, רק התיר כן לתעניות יחיד, אבל לא לעשות אסיפות לשובבי"ם ביום ששי.)

בענין עריכת תיקון שובבי"ם ביום ב' שבת

הנה בשנה זו ראש חודש שבט חל ביום חמישי, וממילא ב' שבט, שהוא מהימים טובים הכתובים במגילת תענית [דבתרין בשבט יום טב דלא למספד וכו' מת ינאי המלך וכו'] חל ביום ששי. והנה כיון דיום חמישי הוא ראש חודש, א"כ יכול להיות דאף מי שבדרך כלל עושה תיקון שובבי"ם ביום חמישי ירצה לעשותו ביום ששי, ובזה

יש להעיר שתי ההערות הנ"ל, חדא, דלכאוי לא פשוט לעשות האי תיקון בימים טובים הכתובים במגילת תענית, ושנית, דלכאוי לא פשוט לעשות האי תיקון בערב שבת, (אולם אם רק מתענים חצי יום אפשר דליתא להערה הראשונה,) וא"כ הא מיהא אם בוחרים יום אחר לעשות התיקון לכאורה עדיף לבחור ביום רביעי, שהוא עכ"פ עת

רצון כללי כיון שהוא יו"כ קטן. אבל צע"ע בזה, דאפשר דזה יגרום איזה גריעותא בעבודת ד', דאפשר שמיח שהיה מתענה ביו"כ קטן ועוד תענית לשובבי"ם רק יתענה תענית אחת, ואפשר דמי שלא ירצה להאריך כל כך באמירת סליחות בפעם אחד לא ירצה לומר סליחות ליו"כ קטן ולשובבי"ם. וצע"ע בכ"ז.

אות לחופת
 עמוד שופרן טקסט ליצירה
 05276-74041 | ot174041@gmail.com

הפצה מרוסום וחיובן ספרים
י. בלוי
 עד הבית

החלוקה הגדולה של ספרי המחבר

בתי כנסת, בתי מדרש, כוללים וישיבות, ואוצר הספרים
זכאים לקבל ספרים בחינם, וללא עלות משלוח
 המלאי מוגבל! הזריז נשכר!

לפרטים ניתן לפנות למוקד ההזמנות של י. בלוי
 bloyseforim@gmail.com • 054-856-40-33 • bloy.co.il
 כמו"כ ניתן לרכוש את הספרים בתשלום סמלי

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל

ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
 או להשאיר הודעה במספר: (001)- 516-581-3597
 או בפקס: 1532-5326259
 לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל